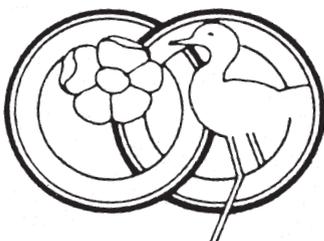

OBSERVATIE

contactorgaan
LANDSCHAPSVERENIGING "DE KRINGLOOP"

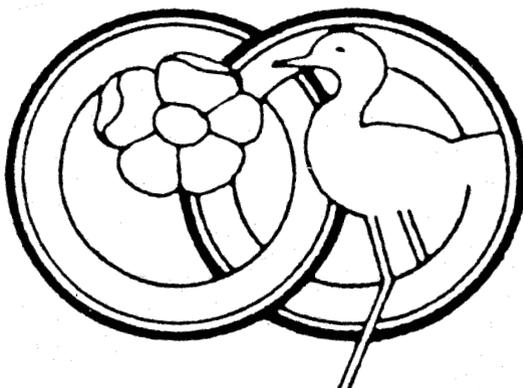
Jaargang **33**

2006 No. 4

OBSERVATIE

tweemaandelijks contactorgaan van

Jaargang 33 (2006), no 4

In dit nummer:

- Avondexcursie naar de Isabellagreend
door J. Hannen 2

- Minicursus vogels herkennen 2006
door L. Koster 5

- Tuspeel
door L. Koster 16

- Nationale NachtvlienderNacht- een extra Kringloopactiviteit
door J. Hermans 20

AVONDEXCURSIE NAAR DE ISABELLAGRIEND, OP WOENSDAGAVOND 30 AUGUSTUS

door John Hannen

Isbellagriend is als het ware een schiereiland tussen de Maas en de Oolderplas van zo'n 40 ha. Welke voor tweederde wordt begraasd door de inzet van Koniks en Galloways en kleinere grazers die hier van nature voorkomen; zoals konijnen en ganzen. Dit brengt een grote verscheidenheid aan flora en fauna. Zo'n tien jaar geleden struinde ik hier bijna elke dag rond op zoek naar nieuwe planten of vogels. De teller voor planten bleef toen op 385 soorten steken ik moet vermelden dat dit terrein voor een groot gedeelte op de schop was geweest waardoor er nog vele pionierssoorten voorkwamen die nu inmiddels weer verdwenen zijn.

Ook voor vogels is en was dit gebied rijk.

Woensdagavond om 19.00 uur verzamelen we ons op het **eind van de doodlopende weg** langs de **Sint Joseph-hoeve**. Deze is gemakkelijk te bereiken door op de Rijksweg de afslag Merum te nemen waar vroeger de chemische fabriek de Solvay heeft

gelegen. Daar waar deze Scheepersweg overgaat in de Hoofdstraat (bij de grote witte boerderij) als je Merum binnenkomt, moet je uiterst links afslaan. Hier staat ook met een bord het gebied al aangegeven. *Zie ook kaartje.* De excursie staat onder leiding van Jan Hermans en John Hannen.

Dit gebied wordt beheerd door Stichting "Het Limburgs Landschap", die het met de grazers destijds heeft overgenomen van de Stichting "Ark". Een extra dimensie heeft dit gebied gekregen door de kleibult, in het westen, die na de baggerwerkzaamheden is blijven liggen. Hier

"wonen" vele soorten insecten en vogels waarover we deze avond verder zullen uitweiden. Er loopt een dijk door het hele gebied en bij Nijskens Nak een bult met een niet zo positief verhaal welke ook naar voren zal komen. Doordat hier "armere" en drogere omstandigheden heersen groeien hier behalve de planten die als "Maasbegeleiders" bekend zijn, bovenop nog planten die we meer uit de minder "rijke gebieden" kennen. Zo vond ik een paar jaar geleden het hier totaal niet te verwachten Zandblauwtje. Maar ook verscheidene jaren Wilde averuit op een door de Maas uitgeschuurde grindvlakte, waar ook soorten als Wit vetkruid, Muurpeper en Kaal breukkruid zich hadden gevestigd. Rond de tijd dat ik dit schrijf valt bijna de helft van de dijk op door een veel lagere vegetatie dan de rest van de dijk. De oorzaak hiervan is te vinden in het voorkomen van, duizenden exemplaren; Kleine ratelaar die als half-parasiet de vegetatie laag houdt. Deze dijk staat ook bekend bij de vlindersaars; behalve honderden Bruine zandoogjes vind je hier vele Koninginnepages, Icarusblauwtjes en Gele luzerne-

vlinders. Bij warm weer vrees ik dat we de kop van dit schiereiland niet eens bereiken: ik kan me een insectencursus van onze vereniging nog herinneren toen we een hele morgen hier rondkeken dat we nog geen derde deel van dit gebied hebben gehaald.

Bijna tien jaar geleden heb ik hier

voor Sovon nog broedvogelonderzoek gedaan en bijna 50 soorten broedend aangetroffen. Het was toen nog een paradijs voor Graspieper, Veldleeuwerik en Patrijs met respectievelijk 35, 18 en 10 territoria. Ik ben bang dat deze aantallen niet meer gehaald worden maar inmiddels hebben zich wel weer andere interessante soorten als Braamsluiper, Spotvogel en Nachtegaal zich hier gevestigd.

Dus mensen noteer deze avond in jullie agenda en zorg dat u tijdig aanwezig bent, het belooft een interessante avond te worden. Denk aan verrekijker en loepje.

MINICURSUS VOGELS HERKENNEN 2006

door Leo Koster

“Op verzoek van enige leden zullen de heren Hermans en Vossen in de maanden april/mei van dit jaar een mini-vogelcursus geven. De cursus bestaat uit 1 binnenles en 4 buitenlessen en is bedoeld voor degenen die graag wat meer over vogels willen leren. Centraal thema van de cursus is de herkenning van vogels in het veld. Maximaal kunnen er ongeveer 30 personen aan deelnemen. Voor leden van de Kringloop is deze minicursus gratis, niet leden wordt een bijdrage van f 10,00 gevraagd”. Deze aankondiging stond in ons contactblad *Observatie*, jaargang 19 no 2 - 1992. Dit jaar wordt al voor de 15^e

achtereenvolgende keer een minicursus vogels herkennen gegeven, onze landschapsvereniging “De Kringloop” mag hierop best wel trots zijn. Omdat onze vereniging momenteel over 8 excursieleiders voor vogels beschikt is het aantal van 30 cursisten uit 1992 losgelaten. Op de informatieavond, vrijdag 31 maart 2006, bevolken meer dan 50 personen de centrale en sfeervolle ruimte van de basisschool de Triangel te Linne. Achter een tafel zitten de heren Baars en Hulsbosch, op de tafel liggen twee stapels cursusboeken, een groene specht siert het cursusboek voor beginners, een kramsvogel doet dat voor de

gevorderden. De kosten voor de huidige cursus bedragen voor leden € 12,- en € 16,- voor niet-leden. Ter plekke kan het cursusgeld alsnog betaald worden, de kas moet kloppen niet waar! Op een andere tafel staan geprepareerde lijsters en kleine lijsters te weten beflijster, merel, kramsvogel, zanglijster, koperwiek, grote lijster, roodborst, nachtegaal (een juveniel), zwarte roodstaart, paapje, roodborsttapuit en tapuit. Onze voorzitter, de heer Jan Hermans, heet iedereen welkom, apetrots is hij op het bereiken van de mijlpaal van 15 keer vogelcursus. Door Jan wordt de inhoudsopgave van de cursusboeken doorgenomen, Bij sommige onderwerpen wordt wat langer stilgestaan. Nicky Hulsbosch en Scipio van Lierop zorgen er voor dat prachtige vogels op het beeldscherm verschijnen. In het vrije veld heb ik nog nooit 6-7 mannetjes van de roodborsttapuit op een draad zien zitten, maar zij maken het waar. Het verschil tussen het pincetvormig snaveltje van een winterkoning ten opzichte van de dikke propperige snavel van de goudvink, we kregen het te zien. Na de pauze zal o.a. een

vogelquiz worden gehouden, een prijs is hieraan niet gekoppeld maar, zoals voorgaande jaren, iedereen doet altijd met heel veel plezier mee. Van 15 vogelsoorten krijg je soms de vogel zelf te zien, soms alleen het geluid en soms een combinatie van beide. Het geluid bij een bruinkleurige vogel zorgt bij diverse personen al voor de nodige problemen, het betreft het geluid van een jonge merel. Het vliegbeeld van een naar links vliegende vogel met een lichtkleurige wenkbrauwstreep is een heel moeilijke opgave; het is een woestijntapuit. Of dat kleine vogeltje met die dunne, donkerkleurige pootjes en die paar korte geluidjes; het blijkt de tiftjaf te zijn. Ter afsluiting wenst Jan iedereen een leerzame cursus toe, de eerste ochtend excursie in het Groene Woud te Swalmen is aanstaande zondag 2 april om 7.00 uur exact. Tijdens de informatieavond vroeg onze voorzitter om de startplaats te bereiken met zoveel mogelijk personen in zo weinig mogelijk auto's. Doch bij café De Bos staat de zandige parkeerplaats tegen 7.00 uur boemvol. Van Doortje Hendriks krijg ik een A-viertje met daarop afbeeldingen van de Heilige Ibis. De zwarte ibis heb ik

jaren geleden gezien en duidelijk gehoord in de omgeving van de Donderberg te Roermond, maar de Heilige ibis heb ik nog nooit waargenomen, nu weet ik tenminste hoe hij er uit ziet. Precies 7.00 uur gaan de groepen op pad. De boomkruipers zijn deze morgen erg actief. Achter de Swalm gaan we rechts het bos in. Dan zien we minstens twee zwarte spechten bij elkaar, ze zitten tegenover elkaar tegen dezelfde boom, een andere zwarte specht vliegt naar links. Vooral in de lente en bij baltsgedrag maken ze heel vreemde geluiden, soms lijkt het wel wat op het geluid van een gaai. Aan prikkeldraad is zwijnenhaar blijven hangen. We horen de fitis, het identieke vogeltje als de tjiftjaf, doch de fitis heeft licht-

kleurige pootjes, de zang is de beste herkenning.

Langs de Swalm zien we een vers knaagspoor van de bever, aan een wilgentakje dat over de Swalm hangt heeft hij/zij geknaagd. We komen op een open vlakte, het landgoed De Hout. In de rode dakpannen van een schuur is in d.m.v. zwarte dakpannen de naam De Hout te lezen. Miauwende gaaien vliegen over en één boerenzwaluw. Op een afrasteringspaaltje ontdekken we het vrouwtje van de roodborsttapuit en hoort Antoinette van Oosten het geluid van de goudvink. Een aalscholver vliegt over, doch een van de cursisten heeft dit niet meegekregen en vraagt "wat was dat voor zwarte vogel? Als ik hem dan de vraag stel om eens 5 vogelsoorten op te noemen wat het eventueel zou kunnen zijn antwoordt hij als eerste "aalscholver". Om vogels

goed te leren kennen is een goede waarneming en de daarbij horende beschrijving van essentieel belang. We lopen nu richting brug over de Swalm, in het bodembedekkende speenkruid zien we hier en daar een geel bloempje. Dan een geluid dat me echt als muziek in de oren klinkt: de roep van de appelvink. Hoog in een boomkruin houdt hij/zij zich op, dus moeilijk in het vizier te krijgen ondanks het feit dat er nog geen bladeren aan de boom zitten. De boomklever krijgen we wel mooi in het vizier, als deze zijn zingende fluittoon ten gehore brengt zien we dat hij zijn hals strekt. We wandelen langs Groene Woud en langs boomstammetjes die toebehoren aan de Shii Take kwekerij. We wandelen langs een weiland met daarin enkele poelen en komen bij een opgeworpen verhoging pal aan de Swalm, het is een deel

van de voormalige verdedigingswal "De Wolfsgraaf" uit het jaar 1450. Hier langs de Swalm heeft de bever aan een dikke wilg geknaagd. We horen en zien de zwartkop, het mannetje heeft een zwarte kruin, het vrouwtje een bruine. Wroetsporen van het wilde zwijn zijn hier ook duidelijk te zien. Langs de rand van een voormalige Swalm-meander staan enkele moerasedijken. Ter hoogte van het zwembad horen we een blèrende groenling. Achter de ingang van het zwembad De Bosberg gaan we rechts het bos in. In de vijver van het zwembad houden zich grauwe ganzen op. Ik wijs de cursisten even op de daar aanwezige vistrap, een vangkooi staat open. Twee grote gele kwikstaarten vliegen richting vistrap, we krijgen ze niet meer te zien. Als we teruglopen kijken we tegen een dode boom aan. Op de grond liggen overal kleine houtspaanders, een zwarte specht is hier recentelijk bezig geweest om het ovaalvormige nestgat uit te hakken. Als we aan de rand van de Swalm staan besluit ik even een gedicht voor te dragen van Ton Valkenburg uit Maasbracht waarin de lente en vogels een rol spelen. "De lente

kumpdj". "M'n zuutj 't aan de ieërste krokus waat al bleutj en aan ein spierke greun det veurzichtig al get greutj. Det de natuur ós nao de lente haer geitj bringe. Neet lang mieër den heür ich weer hiël vreug de veugel zinge".

Als we daar even blijven staan horen we de zwarte specht, zij gaat naar het nestgat en af en toe kijkt zij schichtig langs de boom naar ons. Ook horen we de "lach" van de groene specht. Twee boomkruipers kruipen tegen een geknotte wilg omhoog, deze boom staat schuin over de Swalm. Voor ons zien we knaagsporen van een bever aan jonge boompjes, een koolmees heeft interesse in het nestgat van de grote bonte specht. Onlangs heb ik hier schitterende waarnemingen gedaan van gravende ijsvogels, nu is hiervan niets te horen of te zien. We wandelen langs de Swalm verder en aan de overkant staan dode populieren, hierin zitten o.a. ovaalvormige gaten en daar hebben holiduiven wel interesse in. Een spreeuw duikt bovenin een nestgat in. Als we op een houten bruggetje staan zie ik in een flits de ijsvogel. Ik laat hen ook aan jonge beuken oude en verse

knaagsporen van de bever zien. Aan de overkant van de Swalm is ook duidelijk een loopspoor van de bever te zien. In een lariks horen we niet alleen

sijsjes maar ook een kruisbek, de laatste krijgen we niet in beeld. In een kluit van een omgevallen boom ontdekken we het kunstig in elkaar gevlochten nest van de winterkoning. We wandelen nogmaals langs de Swalm, een overvliegende mandarijneend kan genoteerd worden. We storen de zwarte specht die al weer bij zijn nestboom zit. Dan hoor ik het geluid van de ijsvogel en ter hoogte van de vistrap zie ik deze schitterende "visser" maar heel even. Als we op de geasfalteerde straat zijn laat een zanglijster zich nog even prachtig bewonderen ook mogen we genieten van zijn repeterende zang.

Meerdere boerenzwaluwen doorklieven het luchtruim. Rond 10.15 uur zijn we weer terug bij de parkeerplaats. Op mijn streeplijst staan 42 kruisjes.

Op 9 april 2006 bezoeken we van

07.00-10.00 uur De Doort. Het is zonnig maar best nog fris. De aanvang begint al goed. Resi Aerts met haar haviksogen ziet boven ons een overvliegende zwarte wouw. Het zou deze morgen niet bij dit ene exemplaar blijven. Op mijn vraag of iemand nog bijzondere (vogel)waarnemingen heeft gedaan reageren enkele personen.

In alle rust doch met een grote portie verbazing showde een paartje futen hun prachtige balts, een ander mocht genieten van de verschijning van een fazant in haar tuin. Een prachtig groepje bloeiende bosanemonen fleurt de berm schitterend op. Dan horen we het geluid van de kleine bonte specht, nou maar hopen dat we hem in het vizier krijgen. En dat gebeurt ook. We noteren ook de "lach" van de groene specht. Langs de rand van één van de visvijvers ontdekken we een

paartje Canadese ganzen, grauwe ganzen, een zestal krakeenden, meerkoeten en een blauwe reiger. Deze visvijvers zijn voormalige kleiputten ontstaan door kleiwinning door de dakpannenfabriek De Valk te Echt, ze zijn ook bekend onder de naam "de koele vanne Valk". Tussen de bomen doen de bosanemonen en het speenkruid het als bodembedekker erg goed. Als we de akkers afkijken zien we dat enkele Kieviten het aan de stok hebben met een veelvoud aan zwarte kraaien. Het zou heel knap zijn dat we hier jonge Kieviten te zien krijgen. Boerenzwaluwen proberen hun kostje bij elkaar te vangen. In een stuwteje in de Middelsgraaf ligt een dode vos of wat daarvan nog over is. Het is de staart die verraadt dat we met een vos te doen hebben. Nog meer richting autoweg is nog een gedeelte van de voormalige tramlijn Roermond-Maaseik te zien (1922-1937). De Middelsgraaf ligt hier in een oude Maasbedding, in 1964 werd deze beek gekanaliseerd. Bij het Slötje, een heuveltje met zichtbare, doch drooggevallede rondvormige gracht waarop een verdwenen waterburcht gestaan zou hebben, zijn veel bomen gekapt, bodem-

bedekkers krijgen nu hun kans. Heel even laat een koperwiek zich bewonderen, ik vind het een schuwe bosvogel. We steken de Doorderweg over en wandelen verder langs de boomkikkerpoel. In de hoek zit een ineengedoken blauwe reiger, het lijkt er op dat hij/zij het niet meer ziet zitten. Op de akkers rennen diverse hazen rond. Een buizerd vliegt naar zijn horst hoog in een Canadese populier. Op de Horsterplassen o.a. een paartje slobeenden. Eén van de cursisten ziet een witgatje boven de Middelsgraaf die richting Rijksweg vliegt. Dan zien we weer 2 zwarte wouwen en even later nog een rode wouw. Gele bloempjes aan geschubde stengeltjes tussen het gras, het zijn de bloemen van het klein hoefblad. In het bos hele tapijten met bloeiende bosanemonen. Twee konijntjes huppelen over een groen veld. Holenduiven en kauwtjes houden zich op in de

tamme kastanjes behorend tot hoeve De Horst. Op modderige plekken zien we duidelijk reeprenten. Langs de Gebroekerdijk staan mooie knotwilgen. En via Gebroek waar we op een schoorsteen nog de zwarte roodstaart zien en huismussen vervolgen we onze route. Langs de rand van het bos zien we een bloeiende pinksterbloem en via de Wielewaal (observatiegebouw) en voormalige hardstenen grenspaal, waarin Gotische letters gebeiteld zijn die de namen van de hertogdommen Gulyck en Gelder vormen, bereiken we weer het startpunt. Op de streeplijst staan 50 kruisjes.

Grensoverschrijdend natuurgebied Kempen-Broek.

Twee buitenexcursies zijn in het programma opgenomen die we in het verleden tijdens een vogelcursus niet bezocht hebben te weten de Groote Peel en Kempen-Broek. Omdat bij Ell wegwerkzaamheden worden uitgevoerd worden automobillisten met een forse omweg omgeleid via Hunsel, doch op zondag 23-04-06 kan er om 06.00 uur gestart worden vanaf de schemerige parkeerplaats Vossenven te Stramproy. Weer

heeft iemand een bijzonder (vogel)waarneming te melden. Het betrof tot twee keer toe het vliegen van grote bonte spechten tegen een raam, zonder dat de spechten hierbij zichtbare schade aan hebben overgehouden. Bij de Belgisch-Nederlandse grens bewonderen we de boomklever, op Belgisch gebied laten 3 reeën hun achterwerk zien. In een wei ligt een koe die als het ware te kennen geeft om over de buik gestreeld te worden. Bij een boerderij houden zich huis-mussen, spreeuwen en een witte kwikstaart op. Op het voormalige crossterrein geen (zichtbare) bosuil in de kast, wel staat een gaspeldoorn, behorend tot de vlinderbloemfamilie, in bloei en heel veel zandheuveltjes van graafbijen. Een boompieper zingt er en maakt zijn parachute-achtige vlucht. Op een open vlakke zien we naast enkele spreeuwen één wulp die ook zijn fantastische jodelende en trillende zang laat horen. De gebogen snavel van de wulp wijst naar de gulp. Op een plas krak-, wilde eenden, meerkoeten en 1 paartje kuifeenden. We horen de lach van de groene specht. Dan twee zwarte spechten bij elkaar en aan de andere zijde nog een

exemplaar. Het klaphek doet zijn naam alle eer aan. In een Amerikaanse eikenlaan veel bomen met gaten, kauwtjes, holenduiven, spreeuwen en boomklevers profiteren er van. Mooi zien we de ovaalvormige gaten van de zwarte specht. Bovenin een struikje ontdekken we het mannetje van de roodborsttapuit. Dan roept iemand "een witte reiger", inderdaad het is de grote zilverreiger. Vóór Smeetshof, stammend uit 1873, slaan we rechtsaf. Een andere groep, niet behorend tot onze vogelcursus, hoort een snor. Antoinette gelooft het niet en zij krijgt gelijk, het blijkt de sprinkhaanzanger te zijn, we genieten van zijn "snorrende" zang. We kijken tegen de donkere rug van een rietgors. Op liggende boomstammen zit een grasmus. Via een knuppelbrug en genietend van bloeiende dot-ters wandelen

we naar grenspaal 164. Kwetsbare gebiedjes worden hier in België “gevoelige plekjes” genoemd. Tijdens de voor-wandeling

kon ik het waar-schuwingssysteem voor overstekende reeën in werking zetten, nu lukt het me niet meer. In het Wijffelterbroek is het erg drassig en tussen de zwarte elzen groeit volop de stijve zegge. Onder een forse wilg liggen veel spaanders, doch het eventuele nestgat kunnen we niet vinden, bovenin zit wel het vrouwtje van de grote bonte specht. Via een bruggetje wandelen we de Lossing over. In het topje van een struik wordt het mannetje van een roodborsttapuit prachtig beschenen, de kleuren worden dan eens zo mooi. Op een vlakte waarvan de bovenlaag is verwijderd en die ter plaatse in depot ligt, staan twee wulpen. Op alle excursies reageer ik onop-houdelijk op de vogelgeluiden, de cursisten stellen dit zeer op prijs. Enkele kramsvogels bovenin een Amerikaanse eik, op het pad een geelgors. Aan de overkant van de sloot staat grenspaal 161. Slechts enkele cursisten zien nog minstens vier voorbij vliegende

grote zilverreigers. Bij de boerderij waar we vanmorgen langs liepen, vliegen nu wel boerenzwaluwen, op het bijbehorende veld één holenduif tussen zwarte kraaien en Kieviten. Nog verder weg een paartje knobbelzwanen. Op het ven bij Vosseven één duttende eend. Als we vlakbij de parkeerplaats zijn nog een winterkoning en één bonte vliegenvanger. Op de streeplijst staan 50 kruisjes.

De Grote Peel, op zondag 7 mei 2006 zal in dit prachtige gebied de vogelcursus worden afgesloten. Na afloop niet de gebruikelijke koffie/thee, voor ons wordt helaas geen uitzondering gemaakt. Bij Mijl op Zeven zijn we net niet de eersten, ook al wakker zijn grauwe ganzen die alert “grazen” op een weiland en de muggen zijn ook al erg actief, ik heb vergeten een muggenstift mee te nemen. Een witte

kwikstaart gaat op het energie opwekkend en verticaal draaiend windmolentje zitten, ze loopt mee, draait niet rond. Via de buitenkant van het gebied wil ik naar de uitzichttoren wandelen. Een torenvalk staat al "biddend" in de lucht, bij een boerderij houden zich enkele holenduiven op, uit het bosgebied klinkt het gekèk van de grote bonte specht. In een wei de eerste wulpen en enkele hazen. Het voorspel van de wulpen (onze grootste steltloper) is me ontgaan maar ondanks het vroege tijdstip betreedt het mannetje van de wulp het vrouwtje, een dergelijke waarneming ligt niet zomaar voor het oprapen. Ik dacht dat de omlaag gebogen snavel van het mannetje het langst zou zijn, maar dat is niet zo. De snavel van de wulp wijst naar de gulp. Even mogen we genieten van de gekraagde roodstaart, houdt zich graag op bij dode bomen. Vanuit een plasje verlaat een slobbeend het water. Overal het geluid van de tjiptjaf en fitis. De rode ploert (zon) verheft zich langzaam, schitterend gezicht. We spotten de tuinfluiter. Op mijn vraag naar bijzondere (vogel)momenten antwoordt iemand de vele ooievaars en huiszwaluwen in Portugal.

We genieten ook van de mechanische, snorrende sprinkhaanachtige zang van de sprinkhaanzanger, we krijgen hem zelfs even in beeld. Een eekhoorn bevindt zich aan de voet van een naaldboom die omringd is door adelaarsvarens. Vanaf een knuppelbrug ziet Antoinette een zingende blauwborst, helaas niet met volle borst naar ons toegekeerd. Boven bosrand ziet ze ook één exemplaar van de grote zilverreiger. Dan denk ik een sperwer waar te nemen, doch Jan Hermans houdt het op het mannetje van de havik. Het mannetje van de rietgors krijgen we wel goed in beeld. Twee koekoeken vliegen achter elkaar en maken daarbij een apart geluid, het zijn mannetjes. Boven op dorre adelaarsvarens zien we het mannetje van de roodborsttapuit, een kneu in de struikheide. We wandelen richting vogelkijkhut. We zien het vrouwtje van de bruine kiekendief en een wegvliegende koekoek wordt achternagezeten door een kleine vogel. Het silhouet van de koekoek heeft echt wel iets van een roofvogel. Op de plas krakeenden, dodaarzen, slobbeend, fuut, kokmeeuwen, wilde eenden en heel veel gekwaak van

groene kikkers. Langs het pad pakt Jan Hermans van een takje een net uitgekomen bronlibel. Jan vangt ook nog een sprok (dialect) d.w.z. een schietmot of kokerjuffer, hiermee wordt of werd veel mee gevist. We wandelen, in de buurt van het voormalige bezoekerscentrum, langs een roestvrijstalen monument ter herinnering aan vliegtuigbemanningen die hun dood vonden in de Peel tijdens de Tweede Wereldoorlog. We wandelen langs laaghangende nestkastjes waarvan er 3 bewoond zijn door de koolmees en 1 door de pimpelmees. De zijkant van deze nestkastjes is voorzien van glas, je kunt het broedende vogeltje zo zien zitten, een enkele keer zijn ze van het bekijks niet gediend en fladderen even met

hun vleugels, dat brengt een schrikreactie teweeg bij degene die kijkt.

Op de wei paraderen weer wulpen. Bij het bezoekerscentrum nemen we afscheid. In de vier bezochte gebieden hebben we in totaal 81 vogelsoorten waargenomen, één vogelsoort kan hieraan nog met zekerheid worden toegevoegd en dat is de nachtzwaluw. Iedereen krijgt van Jan nog een briefje met daarop de aankondiging dat op dinsdag 20 juni 2006, traditiegetrouw ter afsluiting van de vogelcursus, een nachtzwaluwexcursie gehouden zal worden op de Meinweg.

TUSPEEL

door Leo Koster

Als op zondagavond 21 mei 2006 bij mij de gedachte opkomt een artikelje te wijden aan de ochtendexcursie naar de Tuspeel neem ik de vooraankondiging in Observatie no 3, 2006 over de Tuspeel, door onze voorzitter de heer J. Hermans, nog even door. Zoals onze voorzitter het gebied beschrijft zo heb ik het ook aangetroffen. De vooraankondiging eindigt met de mededeling "zorg dat u erbij bent, het wordt een onvergetelijke ochtend". Deze laatste mededeling hebben een twintigtal personen ter harte genomen. Te Heel op het pleintje in de buurt van de St. Stephanuskerk met een Romaanse toren van kolenzandsteen en keien uit \pm 1200 (een provinciaal monument) staan symbolieken vanne Haelse vastelaovendj te weten een bronzen staande beer (De Baer van Hael) en een bronzen Joris met de draak. Ook staat hier tussen twee lindebomen een witkleurig kapelletje ter ere van Maria. Huiszwaluwen zoeken naar geschikte plekken onder wit-

geschilderde dakgoten. In het plantvak van een jonge linde staat één kromgebogen breedbladige wespenorchis. Op zondag 21 mei 2006 wachten bij de kerk te Heel ongeveer 20 personen tot de klok 9 keer slaat. Met een gering aantal auto's rijden we naar Daalzicht. Bij een korte introductie noemt onze voorzitter het te bezoeken gebied één van de best ontwikkelde hoogveenrestanten in Limburg. Hij toont daarbij een rapport uit 1974 over een biologisch juweeltje (De Tuspeel), dit rapport is van zijn hand. Ook de Tuspeel dreigde ten onder te gaan aan de honger van baggeraars. Ik zie het zo voor me. Ruim 33 jaar geleden baant onze voorzitter, als jonge

bedreven natuurbeschermer, zich een weg door struikgewas, bomen, riet en gagel, want hij weet dat daar een vennetje ligt. Onderweg ziet hij een levendbarende hagedis, de phegeavlinder begroet hem, hij bewondert enkele plukjes van de lavendelheide en in een wat natter gedeelte het schitterende cycloamachtige bloempje van de kleine veenbes en enkele bloeiende stelen van veenpluis en wollegras, bij het ven ontdekt hij nog enkele bladerloze bloemstelen van het waterdrieblad, rozetjes van de kleine- en ronde zonnedauw en heten enkele soorten libellen hem welkom en verstoort hij een broedende houtsnip. Dan denkt hij bij zich zelf "een dergelijk gebied met een dergelijke karak-

teristieke flora en fauna mag toch niet verloren gaan". Dit noopt hem tot het schrijven van een lijvig en gedegen rapport met zijn bevindingen, suggesties en aanbevelingen. Om te redden wat er nog te redden valt zal er rigouzeus ingegrepen moet worden, een kaalslag zal er plaats moeten vinden. Dit rapport heeft zeker bijgedragen dat we vandaag door een open terrein mogen wandelen en het wit van het veenpluis en wollegras onze ogen doet knipperen. Tus heeft de betekenis van veenklompje, een stukje turf. Maar eerst dient de groep gesplitst te worden en iedereen weet dat daarin onze voorzitter heer en meester is. Ik ga met John Hannen mee. Rechts de grote en op sommige plaatsen 35 meter diepe plas (De Lange Vlieter) van het Waterproductiebedrijf Heel. De Lange Vlieter krijgt het water vanuit het Lateraalkanaal, via 31 pompputten en oeverfilteraat wordt dan weer het water aan de Lange Vlieter onttrokken. Het oppervlaktewater krijgt daarna nog diverse behandelingen om het geschikt te maken als drinkwater. Voordat we bij het klaphek zijn zie ik links in de berm de bloeiende kromhals, maar ook een soort-

gelijke plant maar dan met gele bloempjes. "Daar staan we na afloop even bij stil", hoor ik iemand mompelen. We horen en zien zowel de spotvogel als grasmus. Op een voormalige akker overheersen nu, tussen braamstruweel en brem, rozetten van de gele zomerbloeiër Jacobskruiskruid. Dit kruid kan problemen opleveren bij het hooien want ze bevat toxische stoffen die bijvoorbeeld kunnen leiden tot lever-aandoening met name bij paarden. De bekende zebra-rups slaat de giftige stof op in zijn eigen lichaam en wordt daarmee oneetbaar voor vogels. Zowel de zwartgele rups als de zwartrode vlinder bezit de bekende waarschuwingskleuren. We zijn op het juiste tijdstip hier, een Jacobsvlinder vliegt op, het is een dagactieve nachtvlinder. John toont ons het verschil in bloeiwijze van de gewone vlier als de bergvlier of trosvlier. De bergvlier

heeft bovendien een bruinachtig merg, de gewone vlier wit. Vanaf een verhoging kijken we in het moeras met heel veel fraai veenmos, langs de rand is het geel van de moeraswederik. Bij het voorwandelen kon John gemakkelijk bij de lavendelhei en de kleine veenbes komen, doch de recente neerslag heeft het waterpeil aanzienlijk verhoogd. Doch Rudolf heeft zijn stoute laarzen aangetrokken en bereikt zonder natte voeten te krijgen beide zeldzame soorten behorend tot de heidefamilie. De nachtegaal laat zijn prachtige zang horen, heel anders dan de zang van de fitis of tjiftjaf. We wandelen over een smal pad dat normaal gesproken door apalucha's? wordt gebruikt.

We komen nu in de omgeving van het ven dat onze voorzitter destijds bezocht heeft. We zouden dit ven ook wel het Jan Hermans-ven kunnen dopen zoals Mieke na het einde van de excursie voorstelt. Langs de randen van dit ven uitgebloeid waterdrieblad. Van een gewone vlier plukt John een exemplaar van het Judas-oor. Restanten van een oud nest van de eikenprocessierups liggen op de grond. We genieten van de

prachtige doch snelle zang van de tuinfluiter. In twee bij elkaar staande bomen zit respectievelijk het mannetje van de geelgors en het mannetje van de roodborsttapuit. Op een wat grotere plas drijven berg-, kuif- en wilde eenden, langs de rand van deze plas, tussen de rode kapsels van een haarmos, broedt een Kievit. We horen de zang van de rietgors. Dan zien we minimaal twee kleine plevieren, het kopje van die ene steekt net boven de kale vlakke uit. De ander loopt er heen, de ander staat op, zet zijn veren uit, de ander gaat op het nest zitten. Ze lossen elkaar dus af bij het broeden. Diverse Kieviten buitelen in de lucht onder het uiten van hun eigen naam. We wandelen over een kleine, open zandvlakte, een ideale plek voor zandbijen en graafwespen. Achter de afrastering een houten

bank met de inscriptie: "U zit goed bij het Limburgs Landschap". Zeer veel wolfspinnen die een eicoon op hun rug meedragen. We ontmoeten de andere groep die een door ons opgejaagd ree hebben gezien. Ook hebben zij een placenta gevonden. Bij de grote grazers zijn veulens geboren, één merrie heeft nog bloedspetters op haar achterbenen. Haar veulen is slechts enkele uren oud, staat nog erg wankel op de ranke benen. De gevonden placenta zal wel van haar zijn. Onder de bomen staat een fraai polletje breedbladige wespenorchissen. Een omgewaaid eik staat vol in blad, een grote bonte specht zoekt een andere plaats. Tussen de kale vegetatie zien we het vogelpootje, dwergviltkruid, gewone reigersbek, zandhoornbloem, klein tasjeskruid en veldereprijs. Iets verder wijst John ons op drie soorten brem: stekel-, kruip- en gewone brem. Op een wat vochtige plaats wijst John ons op een klein kiemplantje van de koningsvaren en op de heldergroene, kruipende en rechtopstaande stengels van de moeraswolfsklauw. Waar water is zullen ongetwijfeld ook kikkers zitten, we zien enkele groene kikkers. Er

wordt een spin gevangen met weet-ik-veel jongen op de rug, als de spin van de hand valt krioelen de spin-netjes op de neus van de laars van Antoinette.

Vingerhoedskruid staat over een week te pronken met haar fantastische bloemen. We zien een bloeiende water-aardbei. In het moeras staat een plank waartegen een peilschaal is bevestigd, door algengroei is het waterpeil onleesbaar geworden. Erg jammer dat langs dit unieke gebied de Napoleonsweg loopt, want het verkeerslawaai is een storende factor. Een Amerikaans lieveheersbeestje is op zoek naar luizen, een gaai en een winterkoning melden zich ook. Op de voormalige akker zien we weer de Jacobsvlinder en voor de bloei van de veldlathyrus zijn we nog een maand te vroeg. Net achter het klaphek een hele plek met Canadese guldenroede en enkele uitgebloeide tuinhycinten. Dan staat John even stil bij het geel bloeiende bloempje dat veel overeenkomsten vertoont met kromhals. Het is amsinckia, een Noord-Amerikaanse plant, een eenjarige voorzomerbloeier en behoort net als kromhals tot de ruwbladigenfamilie. Vlak voordat we weer bij

de auto's zijn worden we nog toegelachen door de groene specht. Ik denk dat voor velen dit inderdaad een onvergetelijke ochtend is geworden.

NATIONALE NACHTVLINDERNACHT- EEN EXTRA KRINGLOOPACTIVITEIT OP ZATERDAGAVOND 23 SEPTEMBER 2006

Als een gezamenlijk initiatief van Landschapsvereniging De Kringloop, Werkgroep Vrienden van de Beegderheide, Heemkunde Beegden en de gemeente Heel is besloten om mee te doen aan de Nationale NachtvlinderNacht. Deze activiteit is aangemeld bij de Vlinderstichting in Wageningen.

Op zaterdagavond 23 september zal in heel Nederland op uiteenlopende plaatsen gekeken worden naar de op die avond zich tonende nachtvlinders. Enerzijds om meer belangstelling voor deze groep insecten op te wekken, anderzijds om meer gegevens over nachtvlinders te verzamelen.

In overleg met alle hiervoor genoemde organisaties is afgesproken om deze nachtvlindernacht te houden in het natuurgebied Beegderheide. De gemeente Heel zorgt voor een stroomaggregaat met bijbehorende verlichting; de heren J. Hannen en J. Hermans zullen op die avond voor deskundige tekst

en uitleg zorgen.

Daar de zon op 23 september om 19.37 uur ondergaat, verzamelen we om **19.30 uur op de parkeerplaats langs de Beegderweg, schuin tegenover de steenfabriek, in Beegden. Deze excursie gaat duren tot 24.00 uur!! en is ALLEEN BEDOELD VOOR LEDEN van de KRINGLOOP (en leden van bovengenoemde initiatiefnemers).**

Daar het vooral een zit- en wachtextcursie zal worden is het aan te bevelen om een stoeltje mee te nemen, een zaklamp en warme kleding. Ook bij minder gunstige weersomstandigheden gaat de excursie in verband met het nationale karakter toch door. Noteer deze bijzondere activiteit alvast in uw agenda en laat U verrassen met datgene wat op deze avond zal gebeuren. Om U alvast enigszins voor te bereiden volgt hieronder in een notendop enige informatie over nachtvlinders.

Het Bestuur

NACHTVLINDERS, EEN SOMS VERWARRENDE GROEPSAANDUIDING

door Jan Hermans

De term nachtvinders omvat een groep van honderden soorten vlinders uit uiteenlopende families. Alhoewel het merendeel van deze soorten vooral pas actief wordt in de schemering en nacht, zijn er ook verschillende soorten "nachtvlinders" die vooral dagactief zijn.

Een ander in het oog springend verschil tussen dag- en nachtvinders is de wijze waarop de soorten in rust de vleugels houden. Bij de meeste soorten nachtvinders worden de vleugels in rust dakpansgewijs over het achterlijf gevouwen of volledig en plat uitgespreid. Dagvlinders daarentegen vouwen de vleugels meestal boven het achterlijf verticaal tegen elkaar dicht. Een ander verschilpunt is de vorm van de antennen of sprieten; bij dagvlinders eindigt een spriet in een verdikt knotsje, bij nachtvinders is de sprietvorm draadvormig, gekamd, waaier-vormig of verdikt, maar niet eindigend in een knopje of knotsje.

Van een aantal groepen nachtvinders volgt hier enige achtergrondinformatie met tevens een aanduiding van enkele soorten die op de Beegderhei te verwachten zijn.

Pijlstaarte (Sphingidae)

Dit is een zeer kenmerkende vlinderfamilie door de vorm van de vlinders en de rupsen. De vlinders zijn meestal groot tot zeer groot en fors gebouwd met smalle, of wat bredere, lange voorvleugels en veel kleinere achtervleugels. Het lichaam is bij veel soorten bont getekend. De roltong is bij de typische, bloemen bezoekende soorten lang tot zeer lang.

Bloembezoekers staan, evenals

kolibries, trillend voor de bloemen, terwijl ze er hun lange roltong insteken en de honing opzuigen. De rupsen ontleen hun naam aan het feit dat de meeste soorten een kromme hoorn ("pijl") op het einde van het achterlijf hebben.

Te verwachten soorten: **Avond-rood, Dennenpijlstart.**

Kameeltjes (*Notodontidae*)

Kleine tot vrij grote nachtvlinders, waarvan de mannetjes meestal gekamde sprieten hebben en die van de wijfjes zwak tot nauwelijks gekamd zijn. Het lichaam is plomp en duidelijk behaard. De vleugels worden in rust hoog dakvormig geplaatst. Bij een aantal soorten is aan de binnenrand een naar achteren gerichte tand aanwezig, die uit lange schubben bestaat. De vlinders vallen door kleur en tekening in de regel weinig op.

Te verwachten soorten:

Kameeltje, Kroonvogeltje, Wapendrager, Brandvlerkvlinder

Plakkers en processierups-vlinders (*Lymantriidae* en *Thaumetopoeidae*)

Kleine tot vrij grote, vaak gewone tot zeer gewone soorten. Het zijn meestal slechte vliegers, hetgeen

vooral geldt voor de wijfjes, die bijzonder plomp zijn en weinig tot vliegen neigen. Bij het geslacht witvlakvlinder zijn de vleugels van de wijfjes tot kleine stompjes gereduceerd en zijn de wijfjes niet meer in staat om te vliegen. Ze verspreiden een feromoon dat de vliegende mannetjes lokt.

Te verwachten soorten: **Meriansborstel, Plakker, Nonvlinder, Bastaardsatijnvlinder, Donsvlinder, Processierupsvlinder.**

Spinners (*Lasiocampidae*)

Kleine tot zeer grote vlinders met een stevig lichaam, vooral de wijfjes die vaak groter zijn dan de mannetjes. Vleugels in rust hoog dakvormig. De vlucht van de wijfjes is vaak zwaar, die der mannetjes vaak wild en bij sommige soorten, overdag (bijvoorbeeld de Hageheld).

Te verwachten soorten:

Ringelrupsvlinder, Rietvink of Drinker.

Eenstaartjes (*Drepanidae*)

Kleine en tere vlinders, die wel wat aan Spanners doen denken. Opvallend is dat de voorvleugelpunten min of meer sikkelvormig zijn toegespitst.

Te verwachten soorten:

Berkeneenstaartje, Hagedisje.

Beren (*Arctiidae*)

Een grote familie met kleine tot grote vlinders, die vaak opvallend gekleurd en getekend zijn. De rupsen zijn vaak dicht behaard en kruipen zeer snel.

Te verwachten soorten: **Kleine beer, Witte tijger, Roodband-beer, Streepkokerbeertje, Naaldboombeertje**

Uilvlinders (*Noctuidae*)

Dit is de grootste en soortenrijkste groep van nachtvlinders met kleine tot zeer grote soorten. De kleur is meestal donker, maar er zijn ook prachtig, bontgekleurde soorten (weeskinderen en huismoeders). De tekening der vleugels is zeer karakteristiek: het belangrijkste zijn de drie vlekken (tap-, nier- en ronde vlek), die als regel zeer duidelijk zijn. De sprieten zijn meestal draadvormig, fijn en kort behaard, maar soms ook gekamd. Het borststuk is goed ontwikkeld, meestal dicht behaard met verschillend gevormde halskraag. De schenen dragen doorns. Het achterlijf draagt vaak pluimpjes.

Te verwachten soorten: **Psi-vlinder, Huismoeder, Grasuil,**

Haarbos, Bleke grasuil, Wachtervlinder, Grasworteluil, Levervlek, Agaatvlinder, Hyena, Gamma-uil, Gevlekte groenuil.

Spanners (*Geometridae*)

Na de Uilvlinders is dit de soortenrijkste groep nachtvlinders. Het zijn kleine tot vrij grote, tere, slanke, maar soms ook stevige, dikke vlinders. Kleur en tekening variëren meer dan bij de Uilvlinders. De typische vlekken van de Uilvlinders ontbreken. Daarentegen hebben meestal alle vleugels meer of minder goed ontwikkelde donkere punten, lijnen of strepen. De sprieten zijn verschillend van vorm, draadvormig of getand. De vlinders zitten meestal met de vleugels uitgespreid. De rupsen bewegen zich meestal op een gespannen (gestrekte) manier, vandaar de groepsnaam.

Te verwachten soorten:

Zomermeter, Lieveling, dwergspanners, Appeltakspanner, Geelblad, Vliervlinder, Berkenspanner, klaverblaadjes.

Hopelijk heeft bovenstaand overzicht U zodanig nieuwsgierig gemaakt, dat U de Nationale NachtvlinderNacht niet wilt missen.

